

İlknur Acar Ata
Mehmet Emin Başar

Konya Technical University, ilknuracar1@gmail.com, Konya-Turkey
Konya Technical University, mebasar@ktun.edu.tr, Konya-Turkey

DOI	http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2021.16.2.4C0245	
ORCID ID	0000-0002-6080-1307	0000-0002-9778-4563
Corresponding Author	İlknur Acar Ata	

MİMARİ MİRAS YAPILARINA ÖNERİLEN YENİ İŞLEVLERİN KULLANICI KATILIMLI SEÇİM SONUÇLARININ BELLEK AKTARIMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: ULUAĞAÇ RUM OKULU ÖRNEĞİ

ÖZ

Toplumların kolektif belleklerinin ürünleri olan mimari miras yapıları zaman içerisinde günün koşullarına uygun kullanım değerlerini kaybettikleri için atıl kalmaktadırlar. Yapıların temsil ettiği bellek değerlerinin sürekliliği de bu durumda sekteye uğramaktadır. Mimari miras yapılarının bellek değerlerinin aktarımında kullanıcıya sunulan yeniden işlevlendirme önerileri bu çalışmada bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu yapıların varlığının bellekte süreklilik sağlanmasına yönelik günümüz kullanıma potansiyellerinin kullanıcıya aktarılarak farkındalık oluşturmak amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında Niğde'nin Uluağaç Köyü'nde bulunan günümüzde korunamayan ve bellek değerlerini kaybetme riski olan Uluağaç Rum Okulu'na üç yeni işlev önerisi geliştirilmiştir. Her bir öneri 3 boyutlu olarak modellenmiş, tasarlanan dijital ortama aktarılmıştır. Web ortamında gerçekleşen altı aylık uygulama sonrasında 320 kullanıcının katılımıyla seçilen işlevlendirme önerilerinden elde edilen veriler sayısallaştırılarak; bu sonuçlar bellek aktarımı bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bellek Aktarımı, Yeniden İşlevlendirme, Mimari Miras, Kullanıcı Katılımı, Dijitalleştirme

EVALUATION OF USER PARTICIPATED SELECTION RESULTS OF NEW FUNCTIONS SUGGESTED FOR ARCHITECTURAL HERITAGE BUILDING IN THE CONTEXT OF MEMORY TRANSFER: THE EXAMPLE OF ULUAĞAÇ GREEK SCHOOL

ABSTRACT

Architectural heritage buildings, which are the products of the collective memories of societies, remain inactive because of they lose their use values in accordance with the conditions of the day. The continuity of the memory values represented by the structures are also being interrupted in this case. The re-functioning suggestions presented to the user in transferring the memory values of architectural heritage structures are used as a tool in this study. It is aimed to create awareness by transferring the use potentials of today for the existence of these structures to ensure continuity in memory. Within the scope of the study, three new function suggestions were developed for the Uluağaç Greek School in the Uluağaç Village of Niğde which cannot be preserved today and has the risk of losing its memory values. Each of suggestion was modeled in 3D and transferred to the designed digital environment. After six months of application in the web environment, the data obtained from the functionalization suggestions selected with the participation of 320 users were digitized; these results are evaluated in the context of memory transfer.

Keywords: Memory Transfer, Architectural Heritage, Re-Functioning, User Participation, Digitization

How to Cite:

Acar Ata, İ. ve Başar, M.E., (2021). Mimari Miras Yapılarına Önerilen Yeni İşlevlerin Kullanıcı Katılımlı Seçim Sonuçlarının Bellek Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi: Uluağaç Rum Okulu Örneği. Humanities Sciences, 16(2):89-106.
DOI: 10.12739/NWSA.2021.16.2.4C0245.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Geçmişle bağ kurmayı sağlayan mimarlık, belleği etkileyen biçimlendiren niteliklere sahiptir [1]. Mimari anıtlar aracılığıyla geçmişle iletişim kurulduğunu savunan Rossi'ye [2] göre toplumu var eden kültürel, dinsel ve ulusal birikimler gelecek kuşaklara mimari yapılar aracılığıyla aktarılmaktadır. Mimari Miras Tüzüğü'nde somut ve somut olmayan kültürel mirasın belgesel, tarihsel, estetik-sanatsal, simgesel, sosyal, ekonomik, dini, politik ve manevi değerlere sahip olduğu belirtilmiştir [3]. Kent, toplumun belleğiyle var olan aynı zamanda sürekli değişen yapısıyla toplum belleğini etkileyen bir yapıya sahiptir [4 ve 5]. Kentsel bellek toplumun geçmişten gelen değerlerini taşıyarak gündelik yaşamlarını da etkilemektedir [6]. Toplumun geçmişi mekanlar aracılığıyla kentsel bellek birikimlerini oluşturmaktadır [7]. Kent belleğinin oluşması toplumdaki sosyal ilişkilere bağlıdır [2]. Toplumun kolektif belleğinde hatırlama sosyal ilişkileri düzenleyen alışkanlıklarla ve mimariyle ilişkilidir [1]. Mimari bellek öğeleri kentlinin sosyal ilişkilerine bağlı üretilmekte ve zamanla kentin belleğiyle birlikte biçimlenmekte ve oluşturulmaktadır [8]. Kentleri oluşturan yapılar aynı zamanda toplumun belleğini de oluşturmaktadır [9]. Bu noktada toplumlara dair bilgiler mimari yapılar aracılığıyla bir süreklilik içinde aktarılmaktadır [10].

Toplumların kolektif belleklerini oluşturan inançlarını ve anılarını somutlaştırdıkları mekanlar vardır [11]. Bu mekanlar hem toplumun hem de kentin belleğinin oluşmasında ve devam etmesinde etkilidir. Mekanların analizleri toplumların yaşam biçimlerine, sosyal yapılarına ve geçmiş bellek birikimlerine dair bilgiler içeren saklama kapları gibidir [12 ve 13]. Bellek mekanları anımsanan şey değildir; belleği tetikleyen ve oluştuğu zamanı durdurarak toplumda unutmaya engelleyen değerlerdir [14]. Bellek mekanları kavramıyla Nora(2006) [14] tarihi anıt niteliğindeki mimari yapıların toplumun kültürünü, inançlarını, anı ve deneyimlerini yansıtmadaki etkinliğini ortaya koymaktadır. Toplumun kültürünün mekansallaştırılmasıyla oluşan bellek mekanları, kültürü hatırlatan deneyimi sağlamaktadır [15]. Geçmiş yaşamın düzenlenerek topluma sunulmasını sağlayan her aracı ortam bellek mekanı olarak tanımlanabilir [16]. Buna göre anıtlar, mimari yapılar donatılar, vasiyetnameler, arşivler, törenler, ritüellerde bellek mekanlarıdır. Bellek mekanları onları oluşturan bireyler dışında onları hatırlayan anımsayan nesillerin de mekanlarıdır.

Mekanın geçmişten taşıdığı somut izlerle mekanı deneyimleyen bireyin sahip olduğu bireysel, sosyal kültürel değerler birleşerek mekan belleğini var etmektedir [17]. Mekansal belleğin oluşumu için hem mekanın hem de mekanı deneyimleyen bireysel bellek sahibi kullanıcının etkinliğine gerek vardır. Mekansal bellek sözlü ve yazılı bellek de olduğu gibi zaman içinde toplumdaki bireylerin sürekli birikimiyle ve aktarımıyla meydana gelmektedir. Mimari miras yapıları inşa edildikleri dönemin sosyal, ekonomik, sanatsal, kültürel özelliklerini toplumun var olan belleğini diğer kuşaklara aktarmaktadırlar. Bundan dolayı korunması için mimari yapılarda anma değerine sahip olması da bir ölçüt olarak bulunmaktadır [18]. Mimari miras yapılarının mekansal bellek aktarımı sağlayabilmesi; bu yapıların toplum tarafından anma değerleriyle bilinmesi, deneyimlenmesi, özgün işlevine veya güncel kullanıma uygun kente ve kent yaşamına dahil olmasına bağlıdır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Mimari miras yapılarının sahip olduğu bellek değerlerinin ortaya konulması, kamuoyuna sunulması, sürdürülmesi konusunda ulusal ve

uluslararası çalışmalar yürütülmüştür¹. Mimari miras niteliğindeki yapıların; tarihsel, belgesel, estetik ve sanatsal, teknik ve teknolojik, enderlik ve teklik, grup değeri, kullanım değeri, folklorik ve özgünlük değerlerinin oluşturduğu belleğin aktarılmasında gerçekleşen koruma çalışmalarında ortak amaç yapının sürdürülmesini sağlamaktır. Mimari mirası koruma çalışmalarının sürdürülebilir olması halkın bu çalışmalarını anlamaya, devam ettirmeye teşvik edilmesi ile sağlanabilir ve toplumda bu noktada başarı her bireyin korumayı benimsemesine ve bilinçli olmasına bağlı olarak yakalanabilir [3 ve 22]. Ülkemizde koruma çalışmalarında gerçekleşen ilk adımda tespit ve tescil edilen mimari miras varlıklarının iletişim çağına uygun kamuya paylaşıldığı dijital envanterler bulunmaktadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Bilimler Akademisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Türk Tarih Kurumu kültürel mirasın tespit, korunma ve araştırılması kapsayan envanter çalışmalarını web üzerinden (www.kulturvarliklari.org) kamu erişimine açmıştır. Bu envanter çalışmalarının paylaşıldığı dijital ortamlar kullanıcıya mimari miras yapılarını tanıtmaktadır. Fakat bu yapıların günümüzde yeniden kullanılma potansiyellerine dair bir bilgi sunmamaktadır. Bu çalışmada bulunduğu yerleşimin kolektif belleğinde önemli yer tutan bellek mekanı olarak miras yapılarının günümüzde yeniden kullanma potansiyelleri bu yapılara getirilen yeniden işlevlendirme önerilerinin dijital ortamda kullanıcıya sunulması ve kullanıcının da yapacağı seçimlerle fikrini ortaya koyması aracılığıyla sağlanmaktadır.

Çalışmada özgün işlevleriyle kullanılmayan veya atıl kalmış mimari miras yapılarının bellek mekanı olarak varlıklarını yeniden işlevlendirme ile sürdürebileceğinin farkındalığını halkın her yaş ve eğitim grubundan oluşan kullanıcıya zaman ve mekandan bağımsız web ortamında sağlamak amaçlanmaktadır. Bu süreçte kullanıcıya mimari yapının günümüz kullanılma potansiyellerine yönelik geliştirilen öneriler arasından seçim yapma hakkı sunulması; yeniden işlevlendirmede yapının bellek değerine kullanıcı hassasiyetinin değerlendirilmesini sağlamaktadır. Ayrıca çalışmada bellek aktarımı odaklı yeniden işlevlendirme için belirlenen ölçütlerin başarısı kullanıcıların yaptığı seçimler doğrultusunda değerlendirilmektedir.

Bu çalışma kapsamında, önerilen yeni işlevlerin seçiminde bellek aktarımı ve yapının kullanım potansiyelinin farkındalığını sağlamada kullanıcı katılımı baz alınmıştır. Yeni işlev önerilerinde mimari miras yapısının özgün yapı tekniğine, malzemesine, planlamasına, cephe karakterine aykırı bir düzenleme düşünülmemiştir. Amaçlananlar doğrultusunda kullanıcıya, yeniden işlevlendirme ile müdahaleler mekansal dönüşümlerin gösterildiği 3 boyutlu modelleme ile ifade edilecek şekilde sınırlandırılmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM (MATERIAL AND METHOD)

Mimari miras yapısının kullanım değeri geçmişte var olan özgün kullanım değerinin yanı sıra öngörülen yeni kullanımının yapıya kattığı değerdir [3]. Tarihi yapılar ilk yapıldıkları amaçlarına hizmet eden özgün işlevlerini zaman içinde değişen sosyal, ekonomik, kültürel koşullara ve isteklere uygun şekilde yerine getiremeyebilir [19]. Tarihi yapıların kuşaklararası aktarmanın en iyi yöntemi onları "yaşayan birer varlık" durumuna getirmektir [20]. Avrupa Mimari Miras Kongresi (1975) sonucunda kabul gören Amsterdam Bildirgesi'nde bütünleşik koruma aktif koruma yaklaşımı ve tarihi yapılara dönemin

¹Nara Özgünlük Belgesi (1994); ICOMOS Kültürel Miras Alanlarının Algılanması ve Sunumu Tüzüğü (2008); Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Sitlerin Tespit ve Tescili (2012); ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi (2013).

gereksinimleri uyarınca yeni ve etkin işlevler verilmesi koruma-planlama-uzun dönemli yaklaşım ilkelerini sağlaması açısından da gerekliliği benimsenmiştir [21]. İşlevlendirmede etkin faktör kullanıcı isteğidir ve tarihi yapıya yapılacak müdahaleler toplumun kabul edeceği etik kurallara uygun olmalıdır [22]. Bu çalışma mimari miras yapılarının bellek değerlerinin korunarak yaşatılması için yeniden işlevlendirme önerileri geliştirmeye ve bu konuda kullanıcı fikrinin alınmasına dayalı çalışmalara yönelik bir altlık ve yöntem sunmaktadır. Kullanıcı seçimlerinin bellek aktarımının değerlendirilmesini sağlayan çeşitli işlevlendirme önerileri;

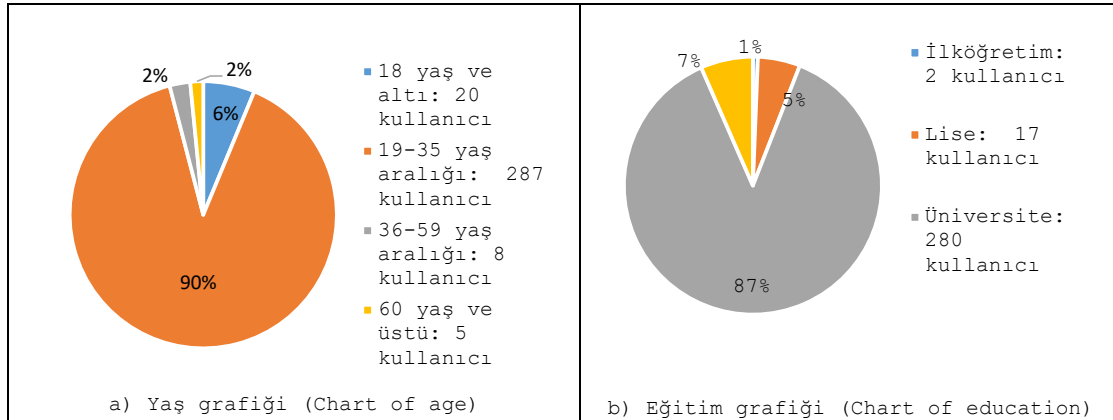
- Yerleşimdekilerin kolektif belleği için önemli olan yapının özgün işlevinde kullanılması,
- Yerleşimde yaşayanların kolektif belleklerini yaşatmaktan ziyade turizm odaklı geliştirilen stratejilerin karşılanması,
- Yapının bulunduğu yerleşimdeki insanların günümüz ihtiyaç ve beklentileriyle birlikte yapının kolektif bellekte temsil ettiği özgün işlevi gözetilerek geliştirilmiştir.

Türk-Yunan nüfus mübadelesi öncesi döneme ait eğitim yapısı olarak mübadele sonrası dönemde de yıllarca kullanılarak yerleşimdeki insanların kolektif belleğinde önemli yeri olan Niğde'nin Uluğaç Köyü'nde bulunan Rum Okulu, günümüzde özgün bellek değerini aktaramayan atıl bir yapı olması nedeniyle örneklem olarak seçilmiştir. Yapının tespiti ve belgelenme süreci, bellek aktarımının değerlendirilmesi hedefli yeniden işlev önerilerinin geliştirilmesi, önerilerin 3 boyutlu modellenerek dijitalleştirilmesi, tasarlanan dijital ortama verilerin girilmesi, web ortamında önerilen işlevlerin kullanıcı katılımıyla seçimlerinin gerçekleştirilmesi, kullanıcıdan alınan verilerin bellek aktarımı bağlamında değerlendirilmesi çalışmada izlenen yöntemini oluşturmaktadır (Şekil 1).

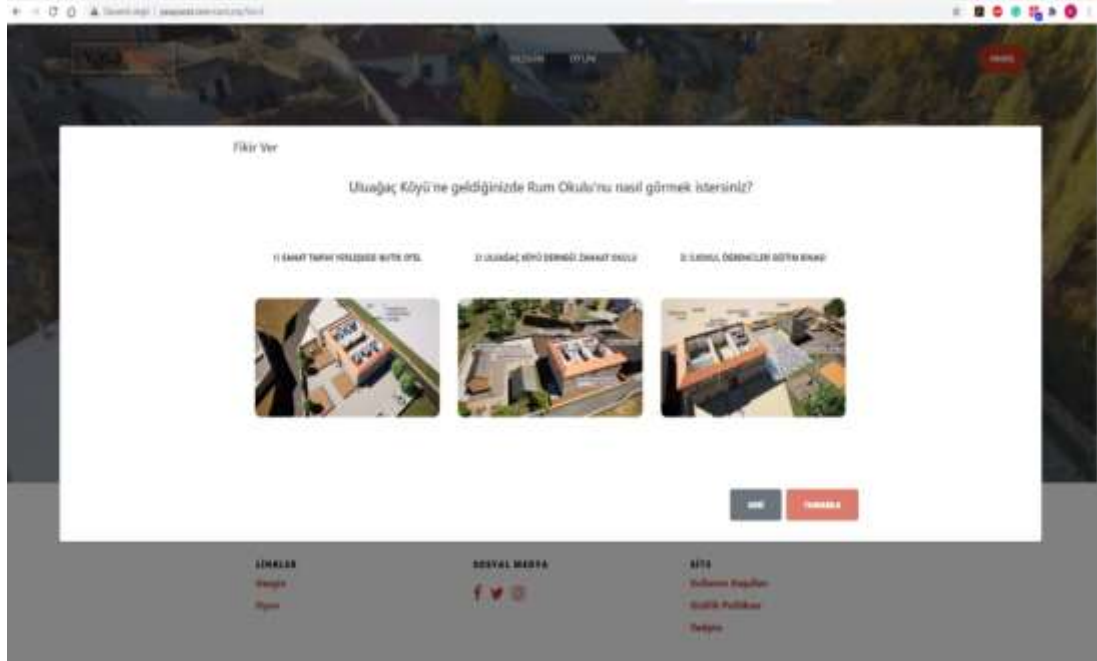
Şekil 1. Çalışmanın yönteminin akış şeması
(Figure 1. Flow chart of the method of study)

Sencer (1981:87) katılımı "bir süreç ya da bir durum içinde istençli ve eylemli olarak bir işi üstlenme ya da bir olayda etkin olma" olarak tanımlamıştır [23]. Katılımcı tasarımda; tasarım önerisinden doğrudan etkilenen bireyler katılımcı tasarımda karar verme sürecinin içinde demokratik bir şekilde yer almaktadır [24]. Örneklem olarak seçilen Rum Okulu'nun bellek değerleri ve yeniden işlevlendirme önerileri, tasarlanan dijital ortamda web aracılığıyla kullanıcıya sunulmuş ve kullanıcının seçimleri bu dijital ortamda değerlendirilmek üzere sayısallaştırılmıştır. Türkiye'nin her yerinden farklı eğitim ve yaş gruplarına sahip 320 kullanıcıya sosyal medya platformlarından (twitter, facebook, instagram) yapılan duyurular ile ulaşılmıştır. Asıl amaç yapılara getirilen yeniden işlevlendirme önerileri ile yapıların taşıdıkları bellek potansiyellerini geniş kitlelerin farkında olmasını sağlamaktır. Bu yüzden uygulama belli bir meslek, yaş ve eğitime sahip kullanıcı grubuna yönelik olmamıştır. Gelecekte korumaya yönelik planlama kararlarında analiz edilmek üzere 320 kişiye ait eğitim ve yaş durumuna dair bilgi alınmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. Kullanıcıların yaş ve eğitim durumlarını gösteren grafik
(Figure 2. Graph showing the age and education status of users)

Tasarlanan dijital ortamda Uluğaç Köyü'ne, Uluğaç Rum Okulu'nun bellek değerine (tarihçesi, mimari özellikleri, koruma durumu, günümüz kullanma durumu, yerleşimde yaşayanlar için kolektif bellek değeri) dair bilgiler kullanıcılara verilmektedir. Sonrasında kullanıcılara önerilen üç yeni işlevden birini seçmeleri istenmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Tasarlanan dijital ortamda kullanıcıların yeni işlev önerileri arasından seçim yaptığı ara yüz
(Figure 3. Interface where users can choose from new function proposals in the designed digital environment)

4. ALAN ÇALIŞMASI (CASE STUDY)

Çalışmada örneklem olarak seçilen Rum Okulu odaklı alan çalışması yapılmıştır. Rum Okulu'nun yakınında Uluağaç Kilisesi, Çatal çeşme ve mübadele döneminden önce yapılmış sivil mimari örneklerinden olan taş konaklar bulunmaktadır (Şekil 13 ve 14). Zaman içinde köyde azalan nüfusa bağlı olarak daha küçük ölçekli bir okul öğrenciler için yapılmış, anıtsal nitelikte Rum Okulu kullanım dışı kalmıştır. Köy ve civarında bulunan yerleşimlerde birçok kişinin mezun olduğu okul bellek mekanı olmasına rağmen günümüzde atıl durumdadır. Yapıya yeni işlev önerileri getirilmeden önce mübadele öncesi ve sonrası taşıdığı bellek değerinin tespiti için belgeleme çalışmaları yürütülmüş (Tablo 1), daha sonrasında her yaş ve eğitim düzeyinden kullanıcının anlaması için aktarılması hedeflenen yapının önemli mimari bellek değerlerinin çizimleri şematize edilerek ve fotoğraflarla desteklenerek dijitalleştirilmiştir (Tablo 2).

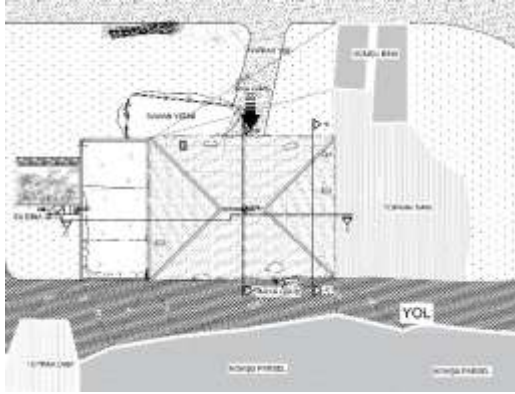
Mübadele öncesi Uluağaç Kilisesi'ne bağlı Rum (Kız-erkek) İbtidâî Mektebi olarak inşa edilen yapı, mübadele sonrası da gelenler tarafından okul olarak uzun yıllar kullanılmıştır [25]. Yapı sahip olduğu bellek değerinin aktarımını Uluağaç Köyü'ne ve çevre köylerden gelen geçmişin öğrencileri bugünün yetişkinlerine eğitim yapısı olarak hizmet verdiği dönemde gerçekleştirmiştir. Yerleşimde yaşayanlarla yapılan sözlü görüşmelerde okuldan mezun olanların yapıyı en ince ayrıntısına kadar tanımlamaları yapının yerleşimin kolektif belleğindeki önemini ispatlamaktadır. 1977'de köye yeni yapılan okulun açılmasıyla Rum Okulu kapatılmıştır. Köy tüzel kişiliğinin mülkiyetinde olan yapı Nevşehir KVKBK. 28.06.2013/781 kararı ile tescillenerek koruma altına alınmıştır. Okul kapatıldıktan sonra atıl durumda kalmıştır ve günümüzde yapının zemin katındaki birkaç derslik tahıl ambarı olarak kullanılmaktadır (Şekil 5, Şekil 18 ve Şekil 19).

Uluağaç Rum Okulu'nun mimari miras olarak nitelendirilmesini ve yerleşim içerisindeki yapılar arasından farklılaşmasını sağlayan özgün bellek değerleri; zemin kattaki dersliklerin üst örtüsü atkı kemerli

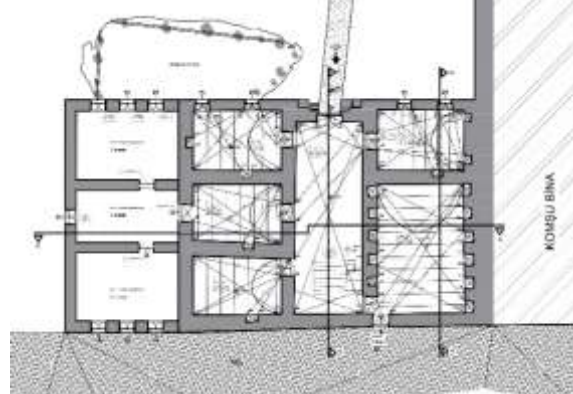
tonozlar, zemin kattan birinci kata ulaşımı sağlayan merdiveni aydınlatan mazgal pencereyi çevreleyen arka cephedeki taş haç işleme, yuvarlak kemerli ve taş profillerle çevrelenmiş yapı girişi kapısı, kiremit kaplamalı ahşap kırma çatıdır (Şekil 7, Şekil 11, Şekil 16 ve Şekil 18). Zemin ve birinci kattan meydana gelen dikdörtgen planlı Rum Okulu köyde sivil yapılarında inşasında kullanılan düzgün kesme taştan inşa edilmiştir (Şekil 5, Şekil 6, Şekil 20 ve Şekil 23). Mübadele sonrasında eğitim talebini karşılamak için yapıya üç derslik eklenmiştir (Şekil 5, Şekil 9 ve Şekil 10). Özgün dersliklerin tavanlarında bozulmalar mevcuttur (Şekil 10 ve Şekil 19). Çatıda zamanla meydana gelen bozulma yapının tüm iç mekanlarını ve cephesini etkilemiştir (Şekil 16, Şekil 17 ve Şekil 19). Zeminden birinci kata ulaşmayı sağlayan ahşap merdivenle kopmalar meydana gelmiştir (Şekil 5, Şekil 6, Şekil 7 ve Şekil 8). Ayrıca derslikleri aydınlatan ahşap pencerelerin kırılan camlarından ve çatıda meydana gelen bozulmalardan dolayı yapı dış etkilere açıktır (Şekil 16 ve Şekil 17).

Tablo 1. Uluğaç Rum Okulu'nun rölöve çizimleri (Mehmet Emin BAŞAR'ın arşivinden)

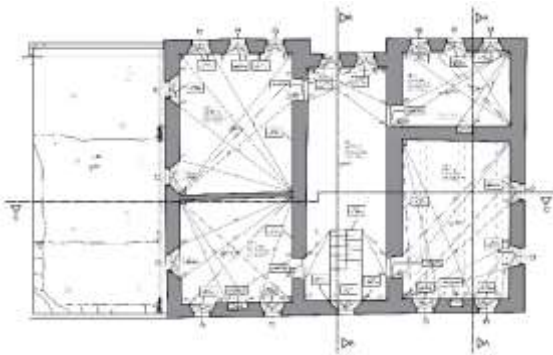
(Table 1. The survey drawings of Uluğaç Greek School-From Mehmet Emin BAŞAR's archive)

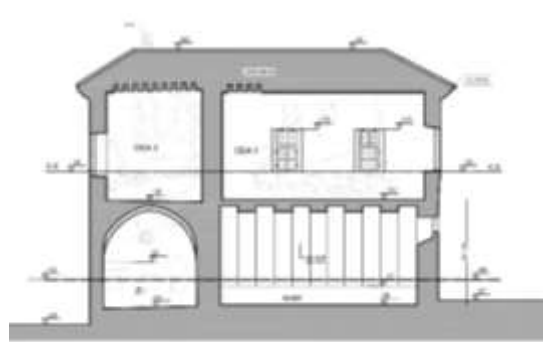
Şekil 4. Vaziyet planı rölövesi
(Figure 4. Survey drawing of site plan)

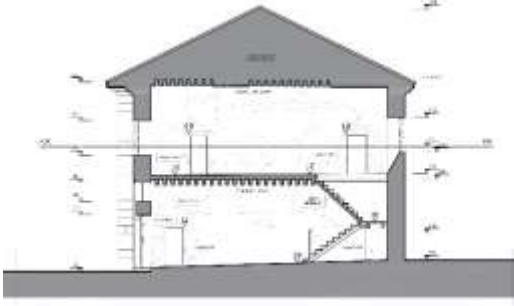
Şekil 5. Zemin kat plan rölövesi
(Figure 5. Survey drawing of ground floor plan)

Şekil 6. Birinci kat plan rölövesi
(Figure 6. Survey drawing of first floor plan)

Şekil 7. AA Kesit rölövesi
(Figure 7. Survey drawing of AA Cross-Sectional)

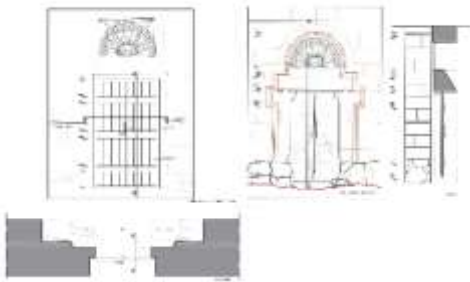
Şekil 8. BB Kesit rölövesi
(Figure 8. Survey drawing of BB
Cross-Sectional)

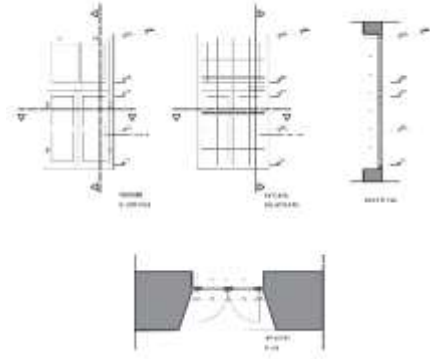
Şekil 9. CC Kesit rölövesi
(Figure 9. Survey drawing of CC
Cross-Sectional)

Şekil 10. Ön cephe rölövesi
(Figure 10. Survey drawing of front facade)

Şekil 11. Giriş kapısı detay
rölövesi
(Figure 11. Survey drawing of
entrance door detail)

Şekil 12. Pencere detayı rölövesi
(Figure 12. Survey drawing of a
window detail)

Tablo 2. Uluağaç Rum Okulu'nun dijital ortamda kullanıcıya sunulan mimari bellek değerleri ve açıklamaları
(Table 2. Architectural memory values and explanations of Uluağaç Greek School presented to the user in digital environment)

Şekil 13. Uluağaç Rum Okulu yakın çevresi (Google earth üzerinden işlenmiştir. 05.02.2020)

(Figure 13. Uluağaç Greek School's close surroundings (Processed on Google earth. 05.02.2020))

Şekil 14. Uluağaç Rum Okulu ve yakın çevresi hava fotoğrafı (İlknur ACAR ATA, 2019)
(Figure 14. Aerial photo of Uluağaç Greek School and its close surroundings (İlknur ACAR ATA, 2019))

Şekil 15. Uluağaç Rum Okulu ve Uluağaç Kilisesi (İlknur ACAR ATA, 2019)
(Figure 15. Uluağaç Greek School and Uluağaç Church (İlknur ACAR ATA, 2019))

Şekil 16. Uluğağ Rum Okulu ön cephe (İlknur ACAR ATA,2019)
(Figure 16. Uluğağ Greek School front facade (İlknur ACAR ATA,2019))

Şekil 17. Uluğağ Rum Okulu çatı ve detayları (İlknur ACAR ATA,2019)
(Figure 17. Uluğağ Greek School roof and its details (İlknur ACAR ATA,2019))

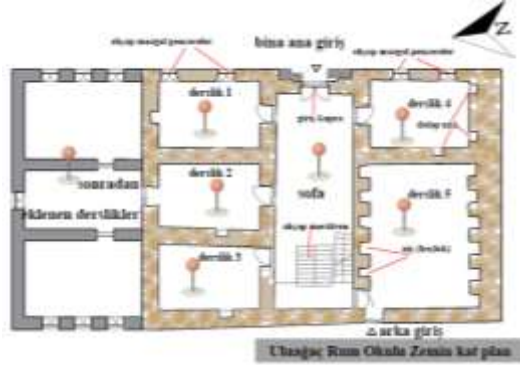
Şekil 18. Uluğağ Rum Okulu dersliklerin tonoz üst örtüleri (İlknur ACAR ATA,2019)
(Figure 18. The vault covers of the classrooms of Uluğağ Greek School (İlknur ACAR ATA,2019))

Şekil 19. Uluğağ Rum Okulu dersliklerinde yapısal bozulmalar (Figure 19. Structural deterioration in the classrooms of Uluğağ Greek School (İlknur ACAR ATA,2019))

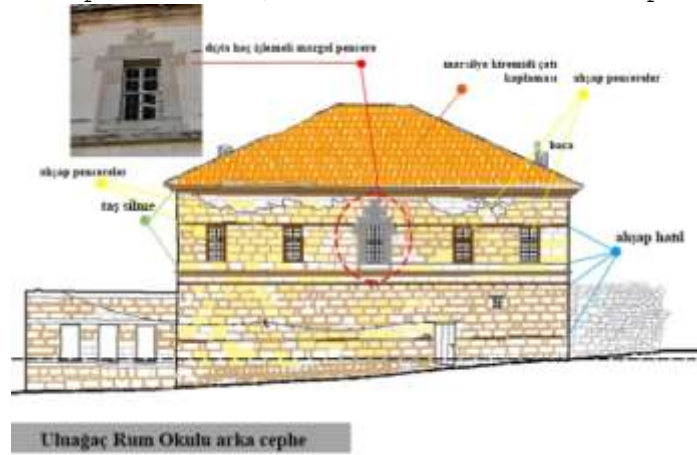
Şekil 20. Uluğaç Rum Okulu vaziyet plan şeması
(Figure 20. Uluğaç Greek School site plan scheme)

Şekil 21. Uluğaç Rum Okulu zemin kat plan şeması
(Figure 21. Uluğaç Greek School ground floor plan scheme)

Şekil 22. Uluğaç Rum Okulu birinci kat plan şeması
(Figure 22. Uluğaç Greek School first floor plan scheme)

Şekil 23. Uluğaç Rum Okulu ön cephe şeması
(Figure 23. Schematic drawing of Uluğaç Greek School façade)

4.1. Rum Okulu'na Yeniden İşlevlendirme Önerileri (Re-Functioning Suggestions for the Greek School)

Mimari miras yapısının yeniden işlevlendirilmesinde ICOMOS (2008)'un Yorum ve Sunum Tüzüğü'nün özgünlük prensibine göre yapının bulunduğu çevre de buna dahil edilmeli ve tüm görünür yorumlayıcı altyapılar (kiosklar, yürüyüş yolları ve bilgi panelleri gibi) sitenin karakterine, ortamına, kültürel ve doğal önemine duyarlı şekilde olmalıdır [22]. Kapsayıcılık prensibinde de alan yorumlama ve sunum programlarının planlanmasında mülk sahiplerinin, ev sahibi ve ilişkili toplulukların geleneksel hakları, sorumlulukları ve çıkarları düşünülerek bunlara saygı duyulmasının gerekliliği ortaya koyulmuştur.

Mimari miras yapısına verilen işlev önerilerinde dikkat edilen hususlar şunlardır:

- Miras yapısının bulunduğu yerleşim tarihi, toplumun ekonomik, demografik profili,
- Yapının geçmişteki kullanım değeri, yasal statüsü ve günümüze gelebilmiş mevcut halindeki korunmuşluğu,
- Yerleşimdeki toplumun bellek yapılarını oluşturan sözlü bellek değerleri ve ihtiyaçları,
- Yerleşimde yaşamayan insanların yerleşimle kuracakları bağda eğitim ve turizmin aracı olarak kullanılabilmesi,
- Mimari miras yapısının yakın çevresiyle konum, anlam ve işlev birliği açısından kurduğu ilişkinin bellek sürekliliğine yönelik yorumlanması,
- Mimari miras yapısının sahip olduğu aktarılması gereken özgün bellek değerlerinin (plan, cephe, yapım tekniği ve malzeme, donatı, süsleme) korunması (Tablo 1 ve Tablo 2),
- Mimari miras yapısının bulunduğu kentin belleğinin sürdürülmesinde katkı sağlayabilmesidir.

Kullanıcının seçimine sunulan öneriler üç ana grupta toplanmıştır. Birinci işlev önerisi İlkokul Öğrencileri Eğitim Alanı içerisinde ilköğretim binası, ikinci işlev önerisi Uluğaç Köyü Dernek yapılarından Zanaat Okulu ve üçüncü işlev önerisi Sanat Tarihi Yerleşkesi (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi işbirliği ile) içerisinde butik oteldir (Tablo 3). Önerilen her işlev kentlinin ve yerleşimde yaşayanların ihtiyaç ve istekleri dikkate alınarak geliştirilmiştir. Örneğin; birinci işlev önerisi üniversite işbirliği içinde akademisyenlere ve eğitim turizmine yönelik, ikinci işlev kentte yaşayanlar ve köylünün mesleki eğitim ile kalkınması hedefli, üçüncü işlev ise Uluğaç Köyü ve çevresindeki köylerdeki çocukların eğitimini iyileştirme odaklı planlanmıştır. Ayrıca bu işlev grupları kullanıcıların yapının özgün bellek değerine uygun seçim yapıp yapmadıklarını değerlendirme amaçlı önerilmiştir (Tablo 3).

Yapılan sözlü görüşmeler Uluğaç ve çevresindeki birçok insanın ilkokulda buradan mezun olduklarını ve okulu çevresiyle birlikte tanımlayabildiklerini göstermiştir. Kolektif bellekte bu durumun gelecek nesillere aktarılmasının en iyi yolu mimari miras yapısının özgün işlevinde kullanılması düşünülerek önerilen işlev grubu İlkokul Yerleşkesi'dir (Tablo 3). Okula yerleşke içindeki ana bina işlevi verilmiş eğitim öğretim yapısına uygun özgün haline uygun düzenlemeler getirilmiştir (Şekil 24).

Uluğaç Köyü'nün bellek değerlerinin aktarılmasına aracı olarak eğitim, tanıtım ile ekonomik getiri sağlaması amacıyla Rum Okulu'na Uluğaç Köy Derneği'ne bağlı Zanaat Okulu işlevi önerilmiştir. Tarım ve hayvancılık ile geçinen köyde ve komşu yerleşimlerde yaşayan gençler için bellek aktarımı sağlayacak zanaatların öğretilmesi, hayvancılığın, ziraatın geliştirilmesi amaçlı alanlarda meslek kursları verilmesi için Zanaat Okulu işlevi Rum Okulu için

önerilmiştir (Şekil 25). Okulun mekanları bu işlev doğrultusunda değerlendirilmiş, okul bahçesine uygulamalı hayvancılık ve seracılık sağlayacak ek binalar tasarlanmıştır. Zemin kattaki odalar kursa kayıt birimi, öğretmen ve bilgisayar odaları; birinci kattaki odalar atölyeler ve mola alanları olarak düzenlenmiştir (Şekil 25).

Rum Okulu'na mimari özelliklerinin (planı, kesit yüksekliği ve yeterli sayıda ve nitelikte mekanı) uygun olması, yerleşimdeki tarihi taş konakları, doğal güzellikleri görmek isteyenlerin kalabilmesi amacıyla butik otel işlevi önerilmiştir (Tablo 3 ve Şekil 26). Akademik seminer ve konferanslara kent içinden ve kent dışından katılacak, üniversite ve lisansüstü akademik çalışma sürdürenler hedeflenerek mimari miras içinde mekanlara yönelik fonksiyonlar planlanmıştır. Gelen misafirler için açık otopark, yeşil alan düzenlemesi, girişte karşılama resepsiyon, zemin kat odalarda teknik birimler, kahvaltı salonu, birinci katta ise çift ve tek kişilik odalar çözülmüştür (Tablo 3 ve Şekil 26).

Tablo 3. Rum Okulu'na önerilen yeni işlevler (Farklı yaş ve eğitim durumuna sahip kullanıcı kitlesinin anlaması için öneriler 3 boyutlu modellenerek dijitalleştirilmiştir)

(Table 3. New functions proposed to the Greek School (Suggestions were modeled in 3D and digitized for the understanding of the user base with different ages and educational backgrounds))

1. Özgün işlevinde yeniden kullanılması

Şekil 24. Uluağaç Rum Okulu yeni işlev önerisi - İlkokul Eğitim Binası
(Figure 24. Uluağaç Greek School new function proposal - Primary School Education Building)

2. Günümüz ihtiyaç ve beklentilerini uygun özgün işlevi gözeten öneri

Şekil 25. Uluağaç Rum Okulu yeni işlev önerisi - Zanaat Okulu
(Figure 25. Uluağaç Greek School new function proposal - Craft School)

3. Turizme yönelik ihtiyaçların çözülmesi gözetin

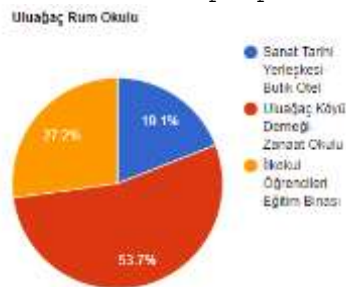
Şekil 26. Uluğaç Rum Okulu yeni işlev önerisi - Butik Otel
(Figure 26. Uluğaç Greek School's new function proposal - Boutique Hotel)

5. BULGULAR VE TARTIŞMA (FINDINGS AND DISCUSSIONS)

Mimari miras olarak günümüze kadar gelebilen; fakat atıl durumda olduğu için bellek değerlerini yitirme riski altında olan Niğde'de bulunan Uluğaç Rum Okulu'na kolektif bellekte sürekliliğini devam ettirmeye yönelik özgün işlevi gözetin iki işlev ve turizm odaklı ihtiyaçları gözetin bir işlev önerisi getirilmiştir. Farklı şehir, meslek grubu, yaş ve eğitim düzeyindeki kullanıcılara zaman ve mekan sınırlaması olmadan web aracılığıyla Uluğaç Köyü ve Rum Okulu'nun bellek değerine dair bilgi, tasarlanan dijital ortamda sunulmuş ve geliştirilen işlev önerilerinden birisini tercih etmesi istenmiştir. Altı aylık web ortamında gerçekleşen uygulama sonrasında 320 kullanıcı mimari miras yapısını gelecekte ne olarak görmek istedikleri sorusunu önerilen üç işlevden birini seçerek cevaplamıştır. Her bir öneri yapının günümüzde varlığını sürdürme potansiyelinin farkındalığını kullanıcılara vermektedir. Önerilere verilen cevaplar ayrıca kullanıcıların yapının kolektif bellekteki özgün işlevine karşı olan duyarlılıklarını ölçmektedir. Ayrıca kullanıcı katılımı bu değerlendirme süreci korumada planlama kararları için önemli veriler sağlamışlardır. Bu verilerin önerilere verilen cevaplar doğrultusunda sonuçları (Şekil 27), kullanıcının yaş ve eğitim durumuna göre ayrılmış sonuçları (Şekil 27, Şekil 28, Şekil 29, Şekil 30, Şekil 31) sayısallaştırılmıştır.

Tablo 4. Uluğaç Rum Okulu'na önerilen işlevleri kullanıcıların seçme sayısı ve yüzde oranları

(Table 4. Number and percentage of users choosing the functions proposed to Uluğaç Greek School)

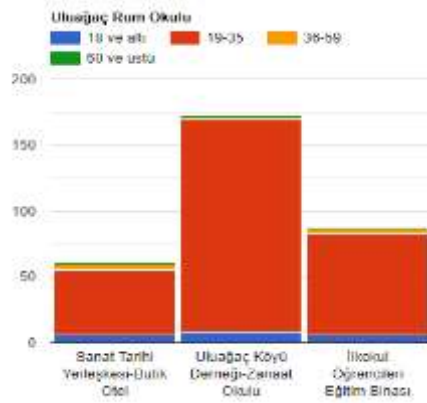
Sanat Tarihi Yerleşkesi-Butik Otel:
%19.1-61 kişi
Uluğaç Köyü Derneği- Zanaat Okulu:
%53.7-172 kişi
İlkokul Öğrencileri Eğitim Binası:
%27.2-87 kişi

Şekil 27. Uluğaç Rum Okulu'na önerilen işlevlerin seçilme yüzdelerini gösteren grafik

Figure 27. Graph showing the percentage of selection of functions proposed to Uluğaç Greek School

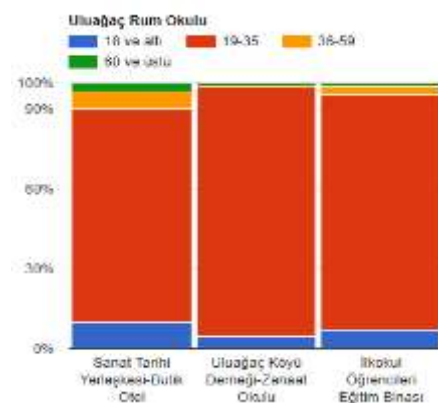
Uluağaç Köyü Derneği ana fonksiyonu içerisinde Zanaat Okulu olarak önerilen işlev kullanıcıların %53.7'si tarafından tercih edilmiştir. 320 kişiden 172 kişinin bu tercihi, özellikle köyde ve çevresinde yaşayanların mesleki eğitimle ekonomik getiri sağlama amaçlı verilen işlevin diğer önerilere göre daha uygun olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Zanaat Okulu'nu tercih eden kullanıcıları yaş ve eğitim durumu incelenirse; 19-35 yaş aralığında bulunan üniversite eğitimine sahip olanların daha çok tercih ettiği de görülmektedir (Tablo 5 ve Tablo 6). Uluağaç Rum Okulu'nun özgün işlevinde İlkokul eğitim binası olarak kullanılmasını tercih eden kullanıcı oranı %27.2 ile 87 kişi olmuştur. Yapının Sanat Tarihi Yerleşkesi içerisinde Butik Otel işlevinde olmasını isteyenlerin oranı ise %19.1'de kalmıştır.

Tablo 5. Uluağaç Rum Okulu önerilen işlevlere kullanıcı yaş gruplarına göre verilen cevapların sayı ve yüzde olarak grafik sonuçları (Table 5. Graphic results of the answers given to the suggested functions of Uluağaç Greek School according to user age groups in terms of numbers and percentages)

Şekil 28. Uluağaç Rum Okulu'na önerilen işlevlerin kullanıcı yaş gruplarına göre seçilme sayılarını gösteren grafik

Figure 28. Graph showing the number of selection of functions proposed to Uluağaç Greek School according to user age groups

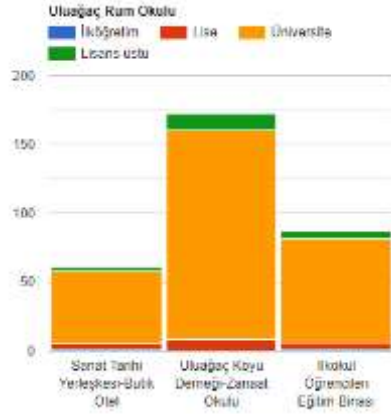
Şekil 29. Uluağaç Rum Okulu'na önerilen işlevlerin kullanıcı yaş gruplarına göre seçilme yüzdelere gösteren grafik

Figure 29. The graph showing the percentage of selection of functions proposed to Uluağaç Greek School according to user age groups

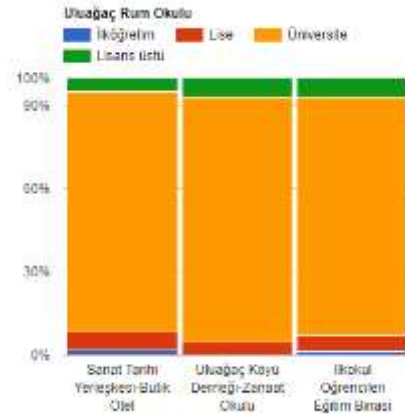
Önerilen Yeni İşlevler	Yaş Grupları							
	18 ve Altı		19-35		36-59		60 ve Üstü	
Sanat Tarihi Yerleşkesi-Butik Otel	6	%9.84	49	%80.33	4	%6.56	2	%3.28
Uluağaç Köyü Derneği-Zanaat Okulu	8	%4.65	161	%93.06	1	%0.58	2	%1.16
İlkokul Öğrencileri Eğitim Binası	6	%6.69	77	%88.51	3	%3.45	1	%1.15

Tablo 6. Uluağaç Rum Okulu'na önerilen işlevlere kullanıcı eğitim durumu gruplarına göre cevapların sayısı ve yüzde olarak grafik sonuçları

(Table 6. Graphic results in terms of numbers and percentages of the responses to the functions proposed to the Uluağaç Greek School by user education level groups)

Şekil 30. Uluağaç Rum Okulu'na önerilen işlevlerin kullanıcı eğitim durumlarına göre seçilme sayılarını gösteren grafik
Figure 30. The graph showing the number of selection of functions proposed to Uluağaç Greek School according to user education status

Şekil 31. Uluağaç Rum Okulu'na önerilen işlevlerin kullanıcı eğitim durumlarına göre seçilme yüzdeleri gösteren grafik
Figure 31. The graph showing the percentage of selection of the functions proposed to Uluağaç Greek School according to the educational status of the users

Önerilen Yeni İşlevler	Eğitim durumu							
	İlköğretim		Lise		Üniversite		Lisansüstü	
Sanat Tarihi Yerleşkesi-Butik Otel	1	%1.64	4	%6.56	53	%86.89	3	%4.92
Uluağaç Köyü Derneği-Zanaat Okulu	-	-	8	%4.65	152	%88.37	12	%6.98
İlkokul Öğrencileri Eğitim Binası	1	%1.15	5	%5.75	75	%86.21	6	%6.9

6. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Mimari miras yapıları, kent belleği içerisinde değişen ve dönüşen işlevleri var olan bellek mekanı niteliklerine uygun, kullanıcıya bellek aktarımı sağlamaya yönelik olmalıdır. Bellek taşıyıcısı olan insan ile mekanın etkileşimi geçmişin geleceği kucaklamasını sağlamaktadır. Bu konuda kullanıcının katılımıyla alınan kararlar bellekte süreklilik sağlayabilir. Bu doğrultuda çalışma örneğinde yapının bellek değerlerinin aktarımı üç farklı işlev grubuyla kullanıcıya sunulmuştur. Her bir öneri, temelde yapı ve çevresinin özgün işlevinin eğitim olduğuna dair 320 kullanıcıyı bilgilendirirken; kullanıcının yerel halkın ve kentin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmalarını amaçlamıştır. Öneriler doğrultusunda, örneklem alandaki üç yapının tanıtımı gerçekleştirilken aynı zamanda kullanıcıların bu yapıların geçmişlerindeki izleri bugüne taşımalarında karar verici olmalarını sağlamak hedeflenmiştir. Mimari miras yapılarının yeniden işlevlendirme kararlarında bellek değerlerine uygun farklı işlev önerilerinin sunumu ve seçimin halka bırakılması bu konuda uzman olanlarla halkın temasını sağlayabilecektir. Gönüllü katılım süreciyle gerçekleşen bu çalışmada olduğu gibi miras yapılarının bellek değerleri de kullanıcıyı dahil eden bir yöntemle aktif bir şekilde aktarılabilir.

Kullanıcıya sunulan üç fonksiyon içerisinde, özgün işlevine yakın olan eğitimin gerçekleşmesini sağlayabilen Zanaat Okulu ve İlkokul Eğitim Binası'nın tercihlerinin büyük bir yüzdeye sahip olması (%53.7) yapının bellek değerine uygun işlevlendirilmesinin kamu tarafından destekleneceğini göstermektedir. Ayrıca Zanaat Okulu olarak eğitim fonksiyonuna uygun yapının kullanılmasının seçim yüzdesinin (%53.7) Butik otel olarak kullanılması seçim yüzdesine (%19.1) göre fazla olması, bellek sürekliliği içerisinde köy ve çevresindeki halk için ekonomik getiriye rağmen özgün işleve yakın işlevin tercih edildiğini göstermektedir. Yapının İlkokul eğitim binası tercihinin Zanaat Okulu tercihinin geride kalması, kullanıcıların yereldeki ve kentteki ihtiyaçlar doğrultusunda işlevlendirilmesi gerektiğini düşündüğüne işaret etmektedir.

Mimari miras yapılarının yeniden işlevlendirmesinde, yapının temsil ettiği bellek değerlerine uygun önerilerin getirilmesi dijital ortamda web aracılığıyla kamu katılımının sağlanması zaman ve mekan sınırlılıklarını ortadan kaldırmaktadır. Kamu katılımlı sonuçların sayısallaştırılması, yaşa ve eğitim durumuna göre ayrılması geleceğe yönelik planlamada karar almayı kolaylaştırırken, aynı zamanda bu kültürel varlıkların kullanım potansiyellerinin de halka tanıtılmasını sağlamaktadır. Kentteki mimari miras yapılarının bellek değerleriyle birlikte korunmasını sağlamak için; yerel yönetimler halkın mimari miras varlığının gelecekteki durumu için seçim yapmasını sağlayarak; kamunun koruma kararlarının içinde olma durumunu kullanarak bu konuda sorumluluk bilincini arttırabilirler.

NOT (NOTICE)

Bu çalışma İlknur Acar Ata'nın Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı programında devam etmekte olan doktora tezinden üretilmiştir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI (CONFLICT OF INTEREST)

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

FİNANSAL AÇIKLAMA (FINANCIAL DISCLOSURE)

Tez çalışma ÖYP tarafından 2018 ÖYP-006 no'lu proje ile desteklenmiştir.

ETİK STANDARTLAR BEYANI (DECLARATION OF ETHICAL STANDARDS)

Bu makalenin yazarları, bu çalışmada kullanılan materyal ve yöntemlerin etik kurul izni ve/veya yasal-özel izin gerektirmediğini beyan eder.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- [1] Boyer, M.C., (1994). The city of collective memory: its historical imagery and architectural entertainments. Cambridge: MIT Press.
- [2] Rossi, A., (2006). Şehrin mimarisi. İstanbul: Kanat Kitap.
- [3] ICOMOS. (2013).Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf. Erişim Tarihi:22.03.2019.
- [4] Auge, M., (1995). Non-places: introduction to an antropology of supermodernity. Newyork: Verso Publishing.
- [5] Ocak, E., (1996). Kentin değişen anlamı. Birikim Dergisi, 86-87:32-41.
- [6] Olgun, İ., (2009). Kentsel değişim sürecinde kentsel okuma ve bellek ilişkisi (Doktora tezi). İstanbul: T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Şehircilik Anabilim Dalı.

- [7] Pamir, H., (2001). Yer hissi. XXI Mimarlık Kültürü Dergisi, ss:22-27.
- [8] Çalak, I.E., (2012). Kentsel ve kolektif belleğin sürekliliği bağlamında kamusal mekanlar: ULAP platz örneği, Almanya. Tasarım + Kuram, 13(8).
- [9] Forty, A., (1999). The Art of forgetting. Londra: Bloomsbury Academic.
- [10] Kırıcı, A.B., (2015). Zamana direnmek: kişisel hafıza mekânları (Yüksek lisans tezi). Ankara: T.C. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi ve Müzecilik Anabilim Dalı.
- [11] Halbwachs, M., (1992). On collectif memory. Chicago: University of Chicago Press.
- [12] Assmann, J., (2001). Kültürel bellek. İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- [13] Lefebvre, H., (2014). Mekânın Üretimi. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- [14] Nora, P., (2006). Hafıza Mekânları Ankara: Dost Kitabevi.
- [15] Demir, S.T., (2017). Türk toplumunun kültürel belleği bağlamında orhun abideleri'ni yeniden düşünmek: Taşın bedeni ve belleği. Journal of History Culture and Art Research, 6(2):422-440.
- [16] Tekin, D., (2017). Toplumsal bellek ve mekan: zonguldak halkevi binası (Yüksek lisans tezi). Ankara: T.C. Ankara Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalı.
- [17] Sayar, S., (2011). Kolektif bellek bağlamında tuzla köyiçi bölgesi'nin mekansal değişiminin irdelenmesi (Yüksek lisans tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı.
- [18] Riegl, A., (2004). The modern cult of monuments. In V R. Schwartz & J.M. Przyblyski (Eds.), The Nineteenth Century Visual Culture Reader. London: Routledge.
- [19] Ahunbay, Z., (2011). Tarihi çevre koruma ve restorasyon. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- [20] Altınoluk, Ü., (1998). Yapıların yeniden kullanımı. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi (YEM) Yayınları.
- [21] ICOMOS, (1975). Amsterdam bildirgesi, avrupa mimari miras kongresi, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0458320001536681780.pdf. Erişim adresi:22.03.2019.
- [22] ICOMOS, (2008). ICOMOS charter on the interpretation and presentation of cultural heritage [Siteshttp://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0066198001536912401.pdf](http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0066198001536912401.pdf). Erişim Tarihi:22.03.2019.
- [23] Sencer, M., (1981). Yöntembilim terimleri sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [24] Bayazıt, N., (1982). Planlamaya ve tasarlamaya katılma. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- [25] Eryaman, M., (2019). Uluağaç Köyü (Niğde)-II Kapadokya. www.cappadociaexplorer.com/yazdir.php?id=2159. Erişim Tarihi:10.03.2019.